

GENDER GELIJKHEID: WAPEN TEGEN ARMOEDE

Verslag van de 61ste zitting
van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties
New York, 3 oktober – 24 oktober 2006

Marieke Sanders-ten Holte

GENDER GELIJKHEID: WAPEN TEGEN ARMOEDE

Verslag van de 61ste zitting
van de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties
New York, 3 oktober – 24 oktober 2006

Marieke Sanders-ten Holte

INHOUD

Verantwoording en woord van dank

Zestig jaar Vrouwenvertegenwoordiger in de Koninkrijksdelegatie naar de AVVN

De Verenigde Naties

- De Algemene Vergadering
- De Nederlandse Koninkrijksdelegatie
- Commission on the Status of Women (CSW)

De Agenda van de 61ste Algemene Vergadering van de Verenigde Naties 2006

- Hervormingsplannen
- Veiligheidsraad
- Derde Commissie

Statement van de Nederlandse Vrouwenvertegenwoordiger

Werkbezoeken en Informatieve Bijeenkomsten

- United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA)
- United Nations Population Fund (UNFPA)
- United Nations Peacekeeping Operations
- United Nations Division of the Advancement of Women (DAW)

Opinies en Debat

- Geweld tegen Vrouwen
- Geweld tegen Kinderen
- Gender-architectuur

Conclusie en Aanbevelingen

Bijlage 1. Statement Vrouwenvertegenwoordiger

Bijlage 2. Werkzaamheden voor, tijdens en na afloop van de AVVN

Bijlage 3. Begrippenlijst

VERANTWOORDING EN WOORD VAN DANK

Ruim drie weken in New York om de 61ste Algemene Vergadering van de Verenigde Naties bij te wonen en de mogelijkheid om, namens de Nederlandse vrouwen het woord te richten tot de afgevaardigden van 192 landen, dat is een eer die mij is vergund door de Nederlandse Vrouwen Raad (NVR). Ik ben de Raad hiervoor zeer erkentelijk.

Als Vrouwenvertegenwoordiger maakte ik van 3 tot 24 oktober 2006 deel uit van de Koninkrijksdelegatie naar de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties (AVVN). Om mij op deze deelname voor te bereiden mocht ik, als gebruikelijk, in februari/maart namens de NVR twee weken naar de vergadering van de Commission on the Status of Women (CSW). Het verslag dat ik hierover uitbracht is te vinden op nederlandsevrouwenraad.nl en op emancipatie.nl. Op deze sites heb ik tijdens mijn verblijf in New York ook een dagboek bijgehouden, waarin ik heb geprobeerd het werk van de Vrouwenvertegenwoordiger en de deelname aan de officiële regeringsdelegatie inzichtelijk te maken.

Met het navolgende verslag wil ik het Ministerie van Buitenlandse Zaken, de leden en lidorganisaties van de NVR en alle andere betrokkenen en belangstellenden van mijn bevindingen bij de 61ste Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op de hoogte stellen.

Graag wil ik op deze plaats dank zeggen aan de Nederlandse Vrouwen Raad die als coördinerend bureau mijn werkzaamheden heeft ondersteund. Voorts dank ik allen die mij bij mijn werkzaamheden geadviseerd, geholpen en gesteund hebben. Een speciaal woord van dank aan Annelies Pierrot, voorzitter van de Commissie Internationaal van de NVR, mijn voorgangster Mathilde van den Brink en de Commissie Verenigde Naties van de NVR die de begeleiding hebben verzorgd. Dank aan Carien Evenhuis die mijn dagboek, vaak van commentaar voorzien, onder de titel 'Onze vrouw in New York' op www.emancipatie.nl plaatste. Ook een woord van dank aan alle personen en organisaties die ik, omwille van een zo breed mogelijke afspiegeling van de mening van de Nederlandse vrouw, om informatie en advies heb gevraagd met betrekking tot mijn onderwerp: 'Vrouwen en besluitvorming op alle niveaus'. Ik noem in het bijzonder Sylvia Borren, directeur van Novib, Margot Klute, medewerker van ICCO, Tom Etty van het FNV en Jantine Oldersma, docent sociale wetenschappen aan de Universiteit van Leiden.

In New York heb ik veel steun ondervonden van onze Permanente Vertegenwoordiging (PV) bij de Verenigde Naties. Nederland is als vijfde grootste contribuant van de VN een serieuze speler en levert op allerlei terreinen, vaak in nauwe samenwerking met de andere EU-lidstaten, een heel actieve bijdrage. De briefing van de medewerkers van de PV was dan ook buitengewoon informatief. Maar ook anderszins heb ik aan hun veel te danken. Nog los van het feit dat zij tal van deuren voor mij openden en afspraken regelden met gender-georiënteerde organisaties en VN Instuties, hebben zij mij met raad en daad ter zijde gestaan. Mijn speciale dank gaat uit naar Mira Woldberg. Zij is deze weken mijn steun en toeverlaat geweest en begeleidde mij naar tal van afspraken en bijeenkomsten.

De aanwezigheid tijdens het uitspreken van mijn Statement, van zowel onze ambassadeur bij de Verenigde Naties, Frank Majoor, als verschillende van zijn medewerkers, ervoer ik als een welkome erkenning van het belang van de inbreng van de Vrouwenvertegenwoordiger.

ZESTIG JAAR VROUWENVERTEGENWOORDIGER IN DE KONINKRIJKSDELEGATIE NAAR DE AVVN

Zestig jaar geleden werd, op aandringen van Prinses Juliana, de Nederlandse regeringsdelegatie naar de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties met een Vrouwenvertegenwoordiger uitgebreid. Jaarlijks krijgt sindsdien een Nederlandse vrouw de gelegenheid de afgevaardigden van de 192 lidstaten van de VN toe te spreken. In haar Statement stelt deze vertegenwoordiger zaken aan de orde die de kans op gelijkheid inzake gender op ernstige en vaak hardnekkige wijze belemmeren. Armoede, gebrek aan onderwijs en financiële middelen, huiselijk geweld of een glazen plafond zijn voorbeelden uit een helaas nog altijd lange lijst van obstakels. De vertegenwoordiger spreekt namens de Nederlandse vrouwen, maar komt in principe voor alle vrouwen uit de hele wereld op. Nederland - en dat is heel bijzonder - is de enige lidstaat die deze traditie al sinds de oprichting van de VN kent. Zelf ben ik nummer zestig in een rij van Nederlandse voorvechters voor gelijke rechten, en ik prijs mij gelukkig met prominente voorgangsters als Gesina van der Molen, Marga Klompé, Hilda Verwey-Jonker, Hanja May-Weggen en Sari van Heemskerck-Pillis Duvekot.

DE VERENIGDE NATIES

De Verenigde Naties zijn in 1945, in de nasleep van de Tweede Wereldoorlog, in het leven geroepen. Doelstelling is de bevordering van vrede en veiligheid, maar ook van humanitaire hulp en mensenrechten. Er zijn zes organen die de werkzaamheden aansturen: de Algemene Vergadering, de Veiligheidsraad, de Economische en Sociale Raad, de (tegenwoordig inactieve) Trustschapsraad, het Internationaal Gerechtshof en het Secretariaat. De Veiligheidsraad is het meest dwingende orgaan. Samen met het Secretariaat vormen de verschillende VN-Programma's (als bijvoorbeeld het United Nations Development Programme, UNDP), de VN-Fondsen (als bijvoorbeeld het UN Children's Fund, UNICEF), en Gespecialiseerde Organisaties (als bijvoorbeeld de International Atomic Energy Agency, IAEA, of de World Health Organisation, WHO) de zogenaamde VN-familie.

De Algemene Vergadering

Voor de dagelijkse gang van zaken beschikt de Algemene Vergadering over zes Commissies, die ieder een deel van de kerntaken van de VN bestrijken. De Eerste Commissie dient voor ontwapening en internationale veiligheid. De Tweede Commissie voor economische en financiële aangelegenheden en de Derde voor sociale, humanitaire en culturele vraagstukken. De Vierde Commissie is voor speciale politieke gevallen en dekolonisatie, de Vijfde voor administratieve en budgettaire kwesties en de Zesde behandelt (internationale) juridische zaken.

Jaarlijks houdt de Algemene Vergadering een ruim drie maanden durende Sessie die traditiegetrouw in september van start gaat. In 2006 was dit op 12 september. In de eerste twee weken vinden ontmoetingen en vergaderingen van staatshoofden en ministers plaats. Vervolgens is het aan de delegaties van de 191 lidstaten om zich over de talrijke Resoluties, Verklaringen, Onderzoeksrapporten en andere informatie te buigen.

Het Secretariaat van de Verenigde Naties is het orgaan, dat onder andere de agenda van de Algemene Vergadering voorbereidt. Boegbeeld van de hele organisatie is de Secretaris Generaal, hoofd van het Secretariaat. Van 1997 tot 2006 was dit de Ghanees Kofi Annan. Sedert 1 januari 2007 is het de Zuid-Koreaans Ban Ki-moon.

De Nederlandse Koninkrijksdelegatie

De officiële delegatie van Nederland naar de 61ste Sessie van de AVVN bestond in 2006 uit een drietal kamerleden, enkele vertegenwoordigers uit het maatschappelijk middenveld (de werkgeversorganisatie, het VNO, en de werknemersorganisatie, het FNV), een vrouwenvertegenwoordiger en een vertegenwoordiger van de Nederlandse jongeren. Een betrekkelijk klein gezelschap dus. Alleen de Vrouwenvertegenwoordiger en de Jongerenvertegenwoordiger hebben spreekrecht. De samenstelling van de delegatie was als volgt:

Mw. prof. dr. Heleen M. Dupuis, lid Eerste Kamer (VVD)

Mr. Wim M.M. van Fessem, lid Tweede Kamer (CDA)

Mw. drs Nirmala Rambocus, lid Tweede Kamer (CDA)

Mw. drs Marieke J. Sanders-ten Holte, Vrouwenvertegenwoordiger

Willem C. Otte, Jongerenvertegenwoordiger
Drs.G.H.J. Rijkhoff, VNO-NCW
Thomas Etty, FNV
Mr. Walter T.G. Dresscher, Algemene Onderwijsbond (FNV)
R. van de Zalm

Commission on the Status of Women

De Commission on the Status of Women (CSW) is een van de negen Commissies van de Economische en Sociale Raad van de Verenigde Naties, en is in 1946 opgericht. Deze commissie bereidt aanbevelingen en rapporten voor en houdt zich bezig met de bevordering van de rechten van de vrouw op het gebied van politiek, economie, maatschappelijk leven en onderwijs. In 1995 kreeg de CSW de opdracht de afspraken uit de *Beijing Verklaring* en het *Beijing Platform voor Actie* te volgen en te bevorderen. De CSW komt een keer per jaar, in het voorjaar, gedurende tien werkdagen bijeen. Ter voorbereiding op mijn deelname aan de AVVN heb ik in maart 2006 namens de NVR de vergaderingen van deze Commissie bijgewoond (zie hiervoor mijn rapport '*Glancing Back, Looking Forward*'). Deze voorbereiding bleek heel nuttig. Veel van de besproken onderwerpen kwamen ook in oktober weer aan de orde. Bovendien kon ik, tijdens mijn tweede bezoek aan de VN, veel gemakkelijker mijn weg vinden, waardoor ik beduidend minder tijd verloor. Anders dan in maart had ik in oktober als officiële afgevaardigde overal toegang, in het hele gebouw. Als ik dat wilde kon ik zo de besprekingen in de Veiligheidsraad volgen, mits ze openbaar waren, en stemmingen en discussies bijwonen. En zelfs de veiligheidscontrolepoortjes bij de ingang kon ik links laten liggen!

DE AGENDA VAN DE 61STE ALGEMENE VERGADERING VAN DE VERENIGDE NATIES 2006

De Agenda van de Algemene Vergadering 2006 beslaat zo'n 45 pagina's en biedt een indrukwekkend overzicht van wat er in de loop van deze ruim drie maanden durende Sessie in plenaire zittingen en in de zes verschillende Commissies aan de orde moest komen. In de Eerste Commissie werd gesproken over ontwapeningsproblematiek en over nucleaire dreiging. In de Tweede Commissie ging het over handhaving van de internationale vrede en veiligheid en de bevordering van duurzame economische groei en ontwikkeling. In de Derde Commissie kwamen onder meer het mede door Nederland geïnitieerde en gefinancierde rapport *'Geweld tegen vrouwen'* en het rapport *'Geweld tegen kinderen'* aan de orde. Overigens speelde in deze Commissie bij allerlei agendapunten, waaronder ook de discussie over de *'Declaration on the Rights of Indigenous Peoples'*, de gender-problematiek een belangrijke rol. De Vierde Commissie behandelde alle aspecten van de vredesactiviteiten in het Midden Oosten. In de Vijfde Commissie werd de financiering van de organisatie en de projecten van de VN besproken. En in de Zesde Commissie, ten slotte, ging het onder andere over internationaal recht en over de strijd tegen drugs, misdaad en internationaal terrorisme. In plenaire zittingen vonden stemmingen en benoemingen plaats en kwamen o.a. ook onderwerpen als de vervolging van plegers van genocide en de handhaving van vrede en veiligheid aan de orde, met name met betrekking tot de situatie in het Midden Oosten, Azië en Afrika, tot de problematiek van Iran en Irak, de Palestijnse kwestie en de verslechterde situatie in Birma, Soedan en Darfur.

En dan was er nog de opvolging van de Secretaris Generaal. Eind 2006 liep de ambtstermijn van Secretaris Generaal Kofi Annan af. Tien jaar lang had hij op de bres gestaan voor vrede en veiligheid en zich, gesteund door zijn echtgenote Nana, een vurig pleitbezorger van gender-gelijkheid betoond. In zijn toespraak ter gelegenheid van de Internationale Vrouwendag op 8 maart 2006 zei hij in de VN: "The international community is finally beginning to understand a fundamental principle: women are every bit as affected as any man by the challenges facing humanity in the 21st century – in economic and social development as well as in peace and security". Kofi Annans ambtstermijn was geen gemakkelijke periode en verliep ook niet helemaal vlekkeloos, maar algemeen wordt hij geroemd om zijn bevoegdheid en om zijn vermogen tussen verschillende landen en culturen bruggen te slaan.

Voorafgaand aan de verkiezing van de nieuwe Secretaris Generaal, die tijdens een van de plenaire zittingen bij acclamatie plaatsvond, hadden de vrouwenorganisaties een krachtige, maar vergeefse lobby gevoerd om een vrouw benoemd te krijgen. De vrouwen die zich voor deze positie kwalificeerden, bleken helaas weer niet afkomstig uit de werelddelen die aan de beurt waren om een kandidaat te leveren. Jammer, een gemiste kans om te tonen dat ook vrouwen leiders kunnen zijn op het wereldtoneel. Wel beloofde de nieuwe man, de Zuid Koreaan Ban Ki-moon, een vrouw uit een van de Afrikaanse landen als zijn rechterhand te benoemen. En hij heeft woord gehouden. Bij zijn aantreden in januari benoemde hij dr. Asha-Rose Migiro, voormalig Minister van Buitenlandse Zaken uit Tanzania, tot Plaatsvervangend Secretaris Generaal.

De Algemene Vergadering gaf wel het goede voorbeeld en koos als nieuwe president een vrouwelijke diplomaat uit de Golfstaat Bahrein, Haya Rashed Al-Khalifa. In de geschiedenis van de AVVN is zij de eerste vrouwelijke voorzitter. Haya Rashed Al-Khalifa is moslima, en stelde meteen al in een eerste interview dat haar geloof geen invloed zal hebben op de manier waarop zij haar functie gaat vervullen. Maar dat zij vrouw is, vervolgde zij, dat zal wel degelijk invloed hebben! “In de regel heeft meer dan de helft van de wereldbevolking, de vrouwen, slechts gebrekkig toegang tot gezondheidszorg, werk, besluitvorming en eigendom. Die ongelijkheid moet worden aangepakt!” benadrukte zij in haar openingstoespraak.

Hervormingsplannen

Naast alle genoemde onderwerpen stonden voor deze 61ste Sessie van de Algemene Vergadering wederom de nodige verbeteringen van de werkwijze van het Secretariaat en ook een structurele hervorming van de Verenigde Naties op de agenda.

Over de noodzaak van een structurele hervorming van de Verenigde Naties en de Veiligheidsraad is feitelijk iedereen het al jaren eens. De huidige organisatiestructuur dateert uit 1945 en blijkt ongeschikt om de problemen van vandaag zoals armoede, terrorismebestrijding, mensenrechten en milieuproblemen op de meest effectieve wijze aan te pakken. Maar over de wijze waarop zo'n hervorming zou moeten plaatsvinden bestaat mondiaal nog veel onenigheid. Het is nu aan de nieuwe Secretaris Generaal om de voorstellen van het High Level Panel on United Nations Reform nader uit te werken. Tegelijkertijd is ook de werkwijze van het Secretariaat aan verbetering toe. De bureaucratie moet worden teruggedrongen en er moet meer transparantie komen in het bestuursproces.

Meerdere initiatieven zijn in gang gezet. Het lijvige, onder verantwoordelijkheid van Kofi Annan opgestelde ‘*United Nations Secretariat First Consolidated Report 2005*’, doet een poging het beleid inzichtelijker te maken en alle activiteiten logisch te rangschikken. Dit Rapport is over het algemeen heel lovend ontvangen. Ook is er, om efficiënter te kunnen werken, een begin gemaakt met het doorlichten van de 10.000 mandaten van de Verenigde Naties. Eenmaal voltooid, moet deze operatie aantonen of er ook mandaten kunnen worden geschrapt of samengevoegd. Maar ook dit ligt politiek natuurlijk erg gevoelig.

De Veiligheidsraad

De Veiligheidsraad heeft vijf permanente leden, die ook elk nog een vetorecht hebben: de Verenigde Staten, Rusland, China, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk. De overige tien leden wisselen elkaar elke twee jaar af en hebben geen vetorecht. Het kiezen van de wisselende leden gebeurt aan de hand van een verdeelsleutel: vijf Afro-Aziatische staten, twee Latijns-Amerikaanse staten, twee West-Europese staten en één Oost-Europese staat. De huidige samenstelling van de raad dateert van 1963 en staat mondiaal ter discussie. Enkele grote landen, waaronder Duitsland, Brazilië, India en Japan, menen minstens zoveel rechten te hebben als bijvoorbeeld Engeland en Frankrijk.

Met het oog op deze discussie staat ook in de Veiligheidsraad het onderwerp ‘hervorming’ al jaren hoog op de agenda. Zo ook dit jaar. Een ander belangrijk agendapunt was het algehele beleid rond terrorisme-bestrijding. Alleen al de definiëring van het begrip terrorisme bleek een vrijwel onoplosbaar probleem te vormen.

Stemmingen

In oktober moesten vijf nieuwe tijdelijke leden van de Veiligheidsraad worden gekozen. Vertegenwoordigers van Europa werden België en Italië. Voor de continenten Azië en Afrika werden Indonesië en Zuid Afrika gekozen. Maar met de Latijns-Amerikaanse landen wilde het niet lukken. De strijd ging tussen Venezuela en Guatemala. Guatemala kreeg steeds de meeste stemmen, maar niet de benodigde twee-derde meerderheid. Herstemming na herstemming volgde, met steeds vrijwel het zelfde resultaat. Geen van de landen wilde zijn positie prijsgeven. Uiteindelijk werd Panama naar voren geschoven, maar toen was ik al lang weer thuis.

Dit voortdurende proces van stemmingen verlamt vaak de bezigheden in de verschillende Commissies. Alle landen moeten namelijk in de plenaire zaal aanwezig zijn. Het spreekt voor zich dat het hierdoor veroorzaakte uitstel en de vele afgelastingen telkens opnieuw tot spanning en frustratie leidden.

Derde Commissie

De Algemene Vergadering van de Verenigde Naties heeft de dagelijkse gang van zaken op het gebied van humanitaire, sociale en culturele aangelegenheden aan de Derde Commissie toevertrouwd. Een belangrijk agendapunt in deze Commissie was het Rapport van de Speciale Rapporteur aan de Secretaris Generaal over Vrijheid van Godsdienst of Geloof: *'Elimination of all forms of religious intolerance'*. Aan het recht op vrijheid van religie, zo stelde de Rapporteur, wordt in het algemeen maar weinig aandacht geschonken. In vele delen van de wereld valt zelfs de laatste jaren een duidelijke toename van intolerantie te constateren. Met het oog hierop achtte hij het dringend noodzakelijk om tot een gezamenlijke, wereldomvattende strategie te komen. In zijn opmerking over de geringe aandacht voor het recht op vrijheid van godsdienst zag ik een bevestiging van wat ook ikzelf in het voorjaar tijdens de vergadering van de CSW met verbazing had geconstateerd, namelijk dat het onderwerp religie consequent werd gemeden (zie ook mijn rapport *'Glancing Back, Looking Forward'*).

Tot de aandachtsvelden van de Derde Commissie behoren ook de bevordering van de rechten van Jongeren en van de rechten van de Vrouw. Als Nederlandse Jongerenvertegenwoordiger hield Wilco Otte op 3 oktober zijn Statement. Hij wees op de kloof tussen de onderwijsdoelen en de kinderarbeidsverdragen van de VN. Hij vroeg de afgevaardigden om aandacht voor een drietal ondersteunende projecten op het gebied van onderwijs en pleitte voor meer jongerenvertegenwoordigers in de nationale delegaties, zoals afgesproken in het *'World Programme of Action for Youth'* uit 1995.

Voor 11 oktober stond de presentatie geagendeerd van het Rapport *'The United Nations Secretary-General's Study on Violence against Children'*, waarop ik straks nog terugkom. Zelf stond ik, in mijn hoedanigheid als vertegenwoordiger van de Nederlandse vrouw, voor de vergadering van maandag 9 oktober bij het agendapunt *The Advancement of Women, item 60(A) en (B)*, als spreker genoteerd. Maar eerst vermeldde dit agendapunt de presentatie van het Rapport *"Violence against Women"*. In de navolgende dagen kregen vele afgevaardigden de gelegenheid zich namens hun land hierover uit te spreken. En conform de opzet leverden al deze bijdragen ten slotte een Resolutie op, zij het pas na vele en vaak moeizame onderhandelingen waarbij ik soms als waarnemer aanwezig mocht zijn. Ik kom hier straks nog op terug.

Aangekomen bij punt 60 A en B, verleende de voorzitter het woord aan mij. Ik kreeg zeven minuten om mijn boodschap over te brengen. Tijdens het uitspreken van mijn Statement zat Frank Majoor, onze Permanente Vertegenwoordiger bij de VN, naast mij. Zijn nadrukkelijke aanwezigheid betekende een welkome ondersteuning van de inbreng van de Nederlandse Vrouwenvertegenwoordiger. En kennelijk sprak ik niet tot dovemansoren. Velen uit mijn gehoor bleken blij met de loyaliteit waarmee Nederland het werk van de VN en in het bijzonder de inzet voor vrouwen ondersteunt. Er wordt dan in de VN misschien wel eindeloos gedelibereerd en de voortgang kan soms moeizaam en traag verlopen, maar als er geen bindende organisatie als de VN zou zijn, hoe zou de wereld er dan uit zien?

STATEMENT VAN DE NEDERLANDSE VROUWENVERTEGENWOORDIGER

“kennis is macht, macht is geld, geld betekent inkomen en onafhankelijkheid”

Dit motto vormde de kern van mijn toespraak over vrouwen en besluitvorming op alle niveaus, zowel in de politiek als in het bedrijfsleven. Hoe dit onderwerp op mijn pad kwam? Mijn eigen politieke en maatschappelijke ervaring speelde hierbij zeker een rol, maar wat mij werkelijk over de streep trok en mijn keuze motiveerde, was het schrijnende verband tussen gender-ongelijkheid en armoede.

In mijn toespraak stel ik dat politieke en economische macht hand in hand gaan, want kennis is macht, macht is geld, en geld betekent een inkomen en onafhankelijkheid. Zolang vrouwen niet op alle niveaus – politiek en economisch – aan de besluitvorming deelnemen, blijven ongelijkwaardigheid en armoede bestaan en zullen de Millennium Doelen nooit worden gehaald.

Vrouwen moeten dus aan alle besluitvormingsprocessen gaan deelnemen, maar hoe? Niet door mannen te vertellen dat ze op moeten houden met hun bazige gedrag of door hun te vragen een eindje op te schuiven. Zulke benaderingen dringen vrouwen ten onrechte in de slachtofferrol. Ten onrechte, want zij zijn geen slachtoffers. Even goed als mannen, zij het wellicht op een andere manier, zijn zij in staat besluiten te nemen en leiderschap uit te oefenen. Het wordt tijd dat mannen en vrouwen hun onderlinge verschillen accepteren en zich gezamenlijk inzetten voor een wereld waarin de gelijkwaardigheid van beide seksen verzekerd is.

Treurig genoeg is deze stelling niet nieuw, integendeel. Over de hele wereld lijkt consensus te bestaan over het feit dat ongelijkwaardigheid door armoede in de hand wordt gewerkt en dat deze armoede pas kan stoppen als vrouwen op alle fronten volwaardig aan de maatschappij kunnen deelnemen. Woorden van deze strekking staan in de *Beijing Verklaring* van 1995; zij vormen de kern van het *Beijing Platform voor Actie* en figureren in talloze Resoluties, zowel van de VN als van andere internationale organisaties. Maar of zij ook effect hebben? Ik vraag het me af als ik enkele harde feiten op een rijtje zet.

De feiten

Meer dan 70% van de mensen die leven van minder dan 1 dollar per dag bestaat uit vrouwen. Globalisatie heeft dan wel geleid tot meer werkgelegenheid voor vrouwen, maar als het gaat om de kwaliteit van werk, loon en arbeidsomstandigheden, dan blijken gender-verschillen alleen maar te zijn toegenomen. De bijdrage van vrouwen wordt vaak nog ernstig onderschat. Zo produceren vrouwen op het platteland in ontwikkelingslanden zo'n 60 tot 80% van al het voedsel. Toch vormt armoede voor velen van hun een reële bedreiging omdat zij aan beperkingen inzake bezit, gebruik en vererving van land zijn onderworpen.

Vrouwen zijn ondervertegenwoordigd op alle niveaus van besluitvorming. Sinds 1995 mag dan wereldwijd het aantal vrouwen in volksvertegenwoordigingen van 11 tot 16% zijn gestegen, slechts 14% van alle landen heeft – als het gaat om het aantal vrouwen in het parlement - de *Beijing Platform voor Actie*- norm van 30% gehaald. Slechts 11

staten ter wereld hebben een vrouwelijke regeringsleider. En nog altijd stuiten vrouwen in politieke partijen en kiesstelsels op ernstige obstakels als zij mee willen doen of in een partijbestuur verkozen willen worden.

In het ontwikkelde Noorden is minder dan 20% van alle politieke en economische leiders een vrouw. In Nederland zijn de cijfers nog ontmoedigender. Hier bestaat slechts 3% van alle leden van raden van bestuur of raden van commissarissen uit vrouwen.

Actie tot nu toe

In de *Beijing Verklaring* en het *Platform voor Actie*, beide uit 1995, staat de actieve deelname van vrouwen op alle niveaus van besluitvorming als een keiharde voorwaarde voor het bereiken van gelijkheid, ontwikkeling en vrede aangemerkt. Helaas tonen bovenstaande gegevens dat we in ruim tien jaar tijd maar bedroevend weinig zijn opgeschoten. Het lijkt alsof de verkeerde strategieën zijn toegepast.

Lange tijd hebben vrouwenbewegingen hun energie in zogenaamde Stop-strategieën gestoken. Zij concentreerden zich op het tegengaan van uitbuiting, discriminatie, seksueel geweld en maatschappelijke beperkingen. Maar met alleen maar een dosis assertiviteit en verbale vaardigheid bleken zij in de praktijk toch echt niet verder te komen.

De laatste decennia zagen we de opkomst van Schuif-eens-op-strategieën. In groten getale spanden vrouwen zich in om een eerlijk deel van de geldmiddelen, scholing en gezondheidszorg te bemachtigen. Maar ook deze strategieën bleken ontoereikend. Wat beide benaderingen met elkaar gemeen hebben is, dat zij het initiatief bij de mannen leggen. Zij gaan ervan uit, dat mannen ergens mee moeten stoppen of iets moeten inleveren. Veel beter zou het zijn, als vrouwen zich op eigen kracht tot deelnemers aan de besluitvorming op alle niveaus zouden ontwikkelen.

Actie vanaf heden

Daarom bepleit ik in mijn toespraak een nieuwe strategie, één die de Stop- en Schuif-eens-op-benaderingen op een effectieve manier weet aan te vullen. Het is de Samen-anders-strategie, waarin juist de acceptatie van verschillen en diversiteit centraal staat. De Samen-anders-strategie kan de omgang tussen mannen en vrouwen nieuwe impulsen geven en de vrouwenbeweging in andere maatschappelijke banen leiden. Zij - dat wil zeggen, iedereen, man of vrouw, die voor deze aanpak kiest - neemt verantwoordelijkheid voor de wereld om ons heen. Wat zij wil bereiken is een democratische samenleving waarin gelijkwaardigheid centraal staat en waarin mannen en vrouwen op alle niveaus aan alle besluitvormingsprocessen kunnen deelnemen. Om deze vorm van gender-gelijkheid te realiseren hebben vrouwen meer kennis, inkomen, respect en eigendunk nodig. Met het oog hierop stelt de Samen-anders-strategie een vijftal prioriteiten voor:

1. Mannen en vrouwen moeten elkaar als bondgenoten beschouwen en zorgen voor een collectieve politieke wil om vrouwen aan besluitvormingsprocessen op alle niveaus te laten deelnemen. Door middel van investeringen in onderwijs kan armoede worden bestreden en kan een culturele omslag bevorderd worden.
2. Het is noodzakelijk dat vrouwen worden getraind om in de politiek en in het openbaar bestuur hun steentje bij te dragen.

3. Vrouwenorganisaties en vrouwelijk ondernemerschap moeten krachtig worden gestimuleerd. Mondiaal dienen vrouwen toegang te krijgen tot ICT, ter bevordering van de werkgelegenheid en om netwerken mogelijk te maken.
4. Streefcijfers van 30% m.b.t. vrouwelijk leiderschap dienen als het absolute minimum en zeker niet als maximum te worden beschouwd. In politiek opzicht geven landen als Rwanda, Zuid Afrika en Costa Rica het goede voorbeeld. Op managementniveau zijn Noorwegen en Spanje koploper.
5. De Verenigde Naties moeten het goede voorbeeld geven. Ook in de top moet plaats worden gemaakt voor een hoger percentage vrouwen. Gelukkig is de nieuwe President van de Algemene Vergadering een vrouw. Felicitaties aan hare excellentie Haya Rashed Al-Khalifa, zijn op deze plaats dan ook zeker gepast.

Naar analogie van de actuele '*Stand up against Poverty*' campagne van UNCTAD besloot ik mijn toespraak met de oproep: "Diverse but together: let's stand up for equality".

Het was een heel bijzondere ervaring om uit naam van alle Nederlandse vrouwen de leden van de Derde Commissie van de Verenigde Naties te mogen toespreken. In de volle zaal werd het tijdens mijn toespraak heel stil om mij heen; er werd met grote aandacht geluisterd. En na afloop kwamen diverse mensen naar mij toe om mij te complimenteren. Mij trof vooral het commentaar van de Oegandese Rachel Mayanja, Special Adviser of the SG on Gender Issues and Advancement of Women, die mij verzekerde dat de nieuwe, door mij voorgestelde 'Samen-anders-strategie' haar zeer aansprak: "We definitely need a paradigm change to implement all the good ideas and resolutions". Mijn Statement, op papier met een groot Nederlands wapen erboven, werd onder de aanwezigen rondgedeeld. Maar helaas was er geen ruimte voor discussie. Hopelijk versterkt mijn oproep, om nu eindelijk ook vrouwen bij de besluitvorming te betrekken, de algemene overtuiging dat het de hoogste tijd is voor actie.

WERKBEZOEKEN EN INFORMATIEVE BIJEENKOMSTEN

Elke ochtend, gedurende mijn verblijf in New York, begon ik met een bezoek aan de Nederlandse Permanente Vertegenwoordiging bij de Verenigde Naties (PV), in de 45ste Straat tussen de 3de Avenue en Lexington. En telkens opnieuw moest ik mijn badge van de VN laten zien. Het gebouw wordt streng bewaakt, maar dat is in feite vooral omdat er ook een televisiezender kantoor houdt. Boven in het gebouw staan de PV drie ruime verdiepingen ter beschikking. Zelf mocht ik gedurende deze weken het kantoor gebruiken van een medewerkster die met verlof was, waardoor ik van alle mogelijke faciliteiten kon profiteren. Mijn (al snel vollopende) agenda werd bijgehouden en contacten werden soepel geregeld.

Elke dag had ik een aantal afspraken met mensen van de Verenigde Naties of hieraan gerelateerde organisaties. Ook maakte ik mijn opwachting bij diverse vrouwenorganisaties en politieke partijen. Ik had gesprekken met de Permanente Vertegenwoordiger van Israël, Ambassadeur Dan Gillerman, met de Permanente Waarnemer van de Palestijnse Missie, Ambassadeur Riyad H. Mansour, met het Hoofd Fondswerving, Ton de Jong, en andere medewerkers van het United Nations Population Fund (UNFPA) en met een delegatie van UNICEF. Werklunches had ik met Ambassadeur Alexandra Papadopoulos, de Permanente Vertegenwoordiger van Griekenland, die mij informeerde over de Veiligheidsraad, en met de Nederlandse Permanente Vertegenwoordiger bij de Conference on Disarmament in Geneve, Ambassadeur Johannes Landman. Hem kende ik nog uit Straatsburg waar hij PV was bij de Raad van Europa, in de tijd dat ikzelf lid was van het Europees Parlement. Verder sprak ik met de Special Adviser of the Secretary General on Gender Issues and Advancement of Women, Rachel Mayanja, met Carolyn Hannan van Division of the Advancement of Women (DAW), met Kate Burns, OCHA-adviseur op het gebied van gender en humanitaire aangelegenheden, met enkele mensen van EQUALITY NOW en met Joanne Sandler van UNIFEM. Ook had ik een informatieve ontmoeting met Charlotte Bunch, directeur van het Centre for Women's Global Leadership van Rutgers University en met een delegatie van de NGO CSW, waaronder Leslie Wright en de voorzitter, Jacky Shapiro.

Het is ondoenlijk verslag uit te brengen van alle gesprekken die ik heb gevoerd. Ik zal mij dan ook beperken tot een keuze hieruit. Voor een volledige lijst van werkzaamheden verwijs ik naar bijlage 2.

United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs (OCHA)

“Humanitarian help is gender related”. Deze uitspraak van Kate Burns is typerend voor het werk van OCHA. Burns is Senior Humanitarian Officer and Gender Adviser bij het Coördinerend Bureau voor Humanitaire Zaken van de VN (OCHA), een bureau dat werkt onder het motto: *“Understanding gender differences, inequalities and capacities improves effectiveness of humanitarian action”*.

De werkzaamheden van OCHA spelen zich zowel binnen als buiten de organisatie van de Verenigde Naties af. Intern ziet OCHA erop toe dat het gender-beleid ook via mainstreaming wordt geïmplementeerd en uitgevoerd. Extern bevordert dit bureau de

gender-gelijkheid in humanitaire hulp en respons, wat vooral bij rampen soms dringend noodzakelijk is. Burns gaf schokkende voorbeelden van het gebrek aan aandacht voor specifiek vrouwelijke problemen. Zo werden er in vluchtelingenkampen in Pakistan latrines gebouwd, waarvan vrouwen nauwelijks gebruik konden maken omdat de gordijnen te kort waren om werkelijk bescherming te bieden. Met de aanstelling van Senior Gender Advisers, ook op lokaal niveau, zouden zulke missers voorkomen kunnen worden – geen overbodige luxe, want de cijfers wijzen uit dat in de regel rampen voor vrouwen catastrofaler uitpakken dan voor mannen.

Om helderheid te verschaffen omtrent de nog altijd enigszins verwarrende begrippen gender en gender-beleid, werkt OCHA aan een handboek dat in concept, met checklists en al, ter becommentariëring in het veld is uitgezet. De titel luidt: *Women, Girls, Boys & Men. Different Needs – Equal Opportunities. A Gender Handbook for Humanitarian Action*. Ook op de internetsite van OCHA is dit concept te raadplegen.

United Nations Population Fund (UNFPA)

Te gast bij de UNFPA werd de Koninkrijksdelegatie toegesproken door Ton de Jong, verantwoordelijk voor de Fondswerving. Namens de organisatie sprak hij een woord van dank. Nederland, zei hij, toont echt leiderschap en loopt voorop in de strijd voor Reproductieve Gezondheidszorg. Nederland is kritisch en veeleisend, maar betoont zich tegelijkertijd een betrouwbare partner door nu al jaren een aanzienlijke bijdrage aan de “core funding”, de ondersteuning van het hele apparaat, te leveren. Zulke, als het ware structurele bijdragen zijn heel erg welkom omdat zij de organisatie in staat stellen de continuïteit van projecten te garanderen. De UNFPA ontvangt slechts van een beperkt aantal landen een structurele bijdrage; aanvullende steun moet jaarlijks – en met veel moeite - opnieuw geworven worden.

Voor een duidelijk overzicht van alle activiteiten van de UNFPA werd verwezen naar het Jaarverslag 2005 dat nog pas onlangs, in september, in Nederland was gepresenteerd. Dat Prinses Maxima deze presentatie met haar aanwezigheid had opgeluisterd, werd op het hoofdkantoor in New York in hoge mate gewaardeerd.

United Nations Peacekeeping Operations

Een van de weinige Nederlanders met een hoge positie binnen de VN is Frits Bontekoe, hoofd van de Africa Division of the UN Department of Peacekeeping Operations. Hij houdt zich bezig met het beleid rond vredesmissies en met de recrutering van hoger personeel. Bontekoe noemde het aantrekken van hoger personeel uit Nederland een lastige aangelegenheid. Juist op terreinen waarop Nederland deskundig is, zoals water, logistiek, onderwijs en gezondheidszorg, bestaat grote behoefte aan vakmensen. Helaas zijn er maar weinig Nederlanders die aan de civiele vredesoperaties willen deelnemen. Toch is het van belang dat Nederland op alle niveaus betrokken blijft, al was het maar om voor de noodzakelijkheid van de hulp begrip te kweken. Bontekoe pleitte dan ook voor extra aandacht, ook in de media, voor de werving van de juiste mensen voor vredesoperaties; tevens zou hij de instroom van vrouwen vergroot willen zien. Hij noemde vrouwen in dit werk een stabiliserende factor en roemde hun positieve invloed. Voor een overzicht van actuele vacatures verwees hij naar de website van de Verenigde Naties.

United Nations Division of the Advancement of Women (DAW)

Directeur van de Division of the Advancement of Women is Carolyn Hannan, die zich goed kon vinden in de strekking van mijn Statement. DAW organiseert onder meer ook trainingen en projecten ter bevordering van de deelname van vrouwen aan politieke en economische besluitvorming. In politieke kringen, zei Hannan, begint de achterstand terug te lopen, maar in het bedrijfsleven, de rechtspraak, de academische wereld en de media is zij nog steeds ontmoedigend. In voorbereiding is een rapport over Vrouwen en Besluitvorming, waarbij de Regionale Commissies van de VN nadrukkelijk worden betrokken. Het rapport staat op de rol voor 2008 en brengt de resultaten, overeenkomsten en verschillen van recente acties en benaderingen in kaart. Een tweede rapport dat op stapel staat, inventariseert nationale (overheids)strategieën op het gebied van gendergelijkheid. Toch zijn overheden allang niet meer de enige voorvechters van gelijke rechten. Op allerlei niveaus zijn de afgelopen tien jaar – sinds Beijing 1995 - maatschappelijke initiatieven met een soortgelijke doelstelling tot stand gekomen. Hot item, zeker voor DAW, bleek tijdens ons gesprek de voorgenomen hervorming van het Secretariaat van de VN en de positie van gender-gerelateerde instituties te zijn. Hannan betoonde zich erg geporteerd voor gender mainstreaming - het incorporeren van genderperspectieven in de ontwikkeling en uitvoering van beleid - mits de betrokkenheid tot op het hoogste niveau actief blijft en de Gender Adviser lid is van het team van Under Secretary Generals of the Secretary General.

OPINIES EN DEBAT

Tijdens mijn verblijf in New York vermeldde de agenda van de Derde Commissie twee belangrijke rapporten. Beide handelen over geweld, respectievelijk jegens vrouwen en kinderen, en beide namen langdurig de aandacht van de vergadering en het debat daar buiten in beslag. Voorts werd begin november het rapport verwacht van de Secretary General's High Level Panel on UN System-wide Coherence in the Areas of Development, Humanitarian Assistance, and the Environment. Dit rapport, dat ook over de organisatie van gender-gerelateerde activiteiten gaat, was in allerlei gremia al ruim voor de presentatie een veelbesproken en controversieel onderwerp.

Geweld tegen vrouwen

Het rapport van de Secretaris Generaal, *'In-depth study on all forms of violence against women'*, waarom de Algemene Vergadering in 2003 had verzocht en dat nu, in oktober 2006, werd gepresenteerd, kwam mede op aandringen van Nederland tot stand. Onderzoekscoördinator was Christine Brautigam, hoofd van de Women's Rights Section van DAW. Zij vertelde mij dat deze studie heel nadrukkelijk als proces was bedoeld. De opzet was, om de regeringen van de lidstaten te mobiliseren. En dat lukte. Maar liefst 122 landen hebben gereageerd en meegewerkt. Het resultaat was een 'respectful discussion' die hopelijk nog een vervolg gaat krijgen. Aan zet zijn nu de Ministers van Buitenlandse Zaken van de lidstaten. Ook is er meer wetenschappelijk onderzoek nodig en moet er een discussie komen tussen NGO's en regeringen. Brautigam benadrukte dat veel landen zelfs nog geen wetgeving kennen met betrekking tot geweld tegen vrouwen en dat deze studie in feite pas een eerste stap is. Zij dient de bewustwording te bevorderen en vooral ook de NGO's aan te moedigen om regeringen onder druk te zetten. Geweld tegen vrouwen geldt als een vorm van discriminatie en is dus in strijd met de mensenrechten. Ten slotte wees Brautigam nog op een aantal lastige belangenconflicten die tijdens het onderzoek naar voren waren gekomen. Zo blijkt gender-gelijkheid niet altijd verenigbaar met het recht op vrijheid van godsdienst en bestaan er grote controverses tussen vrouwenorganisaties onderling. Over een onderwerp als prostitutie, bijvoorbeeld, lopen de meningen sterk uiteen.

Rapport en Resolutie

De *'In-depth study on all forms of violence against women'* geeft een uitvoerige schets van de context waarin geweld tegen vrouwen plaatsvindt. Behalve dat dit misdrijf talloze vormen aanneemt - fysiek, seksueel, psychologisch en economisch - speelt het ook in alle milieus, culturen en regio's en in alle leeftijdsgroepen. Geweld vindt plaats in de huiselijke kring, in bredere samenlevingsverbanden en zelfs op het niveau van de staat, zowel structureel als incidenteel, in oorlogs- of conflictsituaties. Zo gaat maatschappelijk geweld vaak schuil achter traditionele (regionale) praktijken als gedwongen huwelijken op jeugdige leeftijd, eerwraak en genitale mutilatie. En wereldwijd vormt mensenhandel een vrijwel onuitroeibaar probleem; de slachtoffers van dit misdrijf zijn haast uitsluitend vrouwen - en hun kinderen. Maar toch spant huiselijk

geweld nog altijd de kroon. Mondiaal is één op de drie vrouwen hier op enig moment in haar leven slachtoffer van!

Critici, zoals Syrië, noemden het cijfermateriaal in dit Rapport te globaal en hekelden het gebrek aan aandacht voor geweld tegen vrouwen in bezette gebieden. Voorstanders stelden dat dit onderzoek pas een eerste aanzet was, en dat markering van specifieke regionale problemen het politieke draagvlak nadelig zou beïnvloeden.

Aan de hand van een concept-resolutie, opgesteld door Frankrijk en Nederland, werd tijdens zogenaamde 'Informals', achter gesloten deuren, getracht om overeenstemming te bereiken. En dat lukte. Op 22 november werd in de Derde Commissie een Resolutie aangenomen, waarna de Algemene Vergadering, op 19 december 2006, een Resolutie, gericht op de "Intensification of efforts to eliminate all forms of violence against women", aannam. Een mooi succes voor Nederland.

Geweld tegen kinderen

Het onderzoek naar geweld tegen kinderen, waarom de Algemene Vergadering in 2001 had gevraagd, werd op 11 oktober 2006, onder de titel "*The United Nations Secretary-General's Study on Violence against Children*", in de Derde Commissie gepresenteerd. Leider van dit onderzoek, dat tot stand kwam in samenwerking met the Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), the United Nations Children's Fund (UNICEF) en the World Health Organization (WHO), was de Braziliaanse hoogleraar Paulo Sérgio Pinheiro, een door Kofi Annan benoemde onafhankelijke deskundige. De presentatie, een plechtigheid met veel toeters en bellen, vond plaats in aanwezigheid van de President van de Algemene Vergadering, de Speciale Rapporteur en de Kroonprins van Noorwegen in zijn functie als ambassadeur voor UNICEF.

Het ging dan ook om een uniek Rapport. Nooit eerder is het wereldwijde probleem van geweld tegen kinderen, van kinderarbeid tot mishandeling, van dwangmaatregelen tot seksueel misbruik, zo volledig en samenhangend in beeld gebracht. Cijfers, echter, staan er nauwelijks in. Geweld tegen kinderen blijft in veel gevallen voor de buitenwereld verborgen en is vaak zelfs sociaal aanvaard. Kinderen zijn afhankelijk en durven aan wangedrag van ouders of verzorgers geen ruchtbaarheid te geven. Tegelijkertijd ontbreekt het in heel wat landen nog aan wetgeving die kinderen voldoende bescherming biedt. Een verbod op fysiek geweld op school of in opvoedkundige instellingen zou al een hele verbetering betekenen!

In de aanbevelingen van dit Rapport wordt dan ook gepleit voor de aanstelling van een Speciale Vertegenwoordiger van de Secretaris Generaal, die misstanden aanhangig kan maken. Tevens wordt een beroep gedaan op de verantwoordelijkheid van regeringen. Zij moeten alle vormen van geweld tegen kinderen verbieden en investeren in preventie. Een krachtige wetgeving is een signaal dat de maatschappij geweld tegen kinderen onacceptabel vindt.

discussie

In de discussie brachten diverse lidstaten accenten aan. Zo legde het Finse voorzitterschap van de EU vooral de nadruk op kinderen in gewapende conflicten. Hun aantal is "ten hemel schreiend". Meer dan 250.000 kinderen worden geëxploiteerd als kindsoldaat en tienduizenden meisjes worden als seksslavin misbruikt. Soedan bevestigde het belang van samenwerking en onderstreepte de noodzakelijkheid van een constructieve

dialogo om kinderen te beschermen. Verschillende Afrikaanse landen meldde bij monde van de Southern African Development Community (SADC) dat dit rapport hoog op hun agenda staat; ook uitten zij hun bezorgdheid m.b.t. het HIV/Aids-probleem. Japan benadrukte het aspect van veiligheid. Met het oog hierop wilde het zijn bijdrage aan de UNESCO verhogen en de eigen wetgeving verbeteren. Kindermishandeling en kinderprostitutie zouden worden aangepakt en rehabilitatieprogramma's in gang gezet. China, tot slot, was graag bereid de aanpak van deze vorm van geweld te ondersteunen en dacht vooral aan internationale samenwerking. Schoolplicht zou een deel van de oplossing kunnen zijn. Aan goede wil geen gebrek, lijkt dus de conclusie. Maar of we hiermee het geweld tegen kinderen ook de wereld uit krijgen??

Gender-architectuur

Tijdens mijn verblijf in New York circuleerde in VN-kringen het lang verwachte, nog vertrouwelijke rapport van de Secretary General's High Level Panel on UN System-wide Coherence in the Areas of Development, Humanitarian Assistance, and the Environment. Er werd erg geheimzinnig over gedaan, maar over het algemeen was iedereen toch al vrij aardig van de voorstellen van Kofi Annans speciale adviesgroep op de hoogte. In *'Delivering as One'*, het ten slotte op 9 november 2006 gepresenteerde advies, wordt voor meer samenwerking in het veld gepleit. Een van de problemen die moeten worden aangepakt is het gebrek aan vorderingen met betrekking tot de Millennium Doelstellingen. Versnippering van de inspanningen door onvoldoende coherentie ziet de adviesgroep als een van de oorzaken van dit falen. Het instellen van één VN(loket) per land, met één hoofd, één programma, één begroting en één kantoor is dan ook de kern van het advies. Een zogenaamde 'ResCo', een 'residential coordinator', zou per land de ontwikkelingsactiviteiten van onder andere kinderorganisatie Unicef, UNFPA, het wereldvoedselprogramma WFP en UNDP bij elkaar moeten brengen. Onderdeel van het uitgebrachte advies is ook de herstructurering van de activiteiten op het gebied van gender, de zogenaamde Gender Architecture. Gebleken is dat organisaties zoals UNIFEM, DAW en INSTRAW onvoldoende macht en menskracht hebben om wereldwijd effectief te zijn. Terwijl algemeen wordt erkend dat gender-gelijkheid van kapitaal belang is bij de verwezenlijking van de Millennium Doelstellingen, moet toch worden geconstateerd dat juist op dit vlak de minste vorderingen worden gemaakt. Het advies van het High Level Panel komt er kort gezegd op neer dat gender-gelijkheid door het hele systeem heen op een veel serieuzere manier moet worden opgepakt. Een van de aanbevelingen behelst dan ook de samenvoeging van drie bestaande instituties (OSAGI, DAW en UNIFEM) tot één nieuwe, die stevig in de organisatie is verankerd. Deze nieuwe institutie krijgt, in de plannen, een tweevoudig mandaat, dat wil zeggen, dat zij zowel op het normatieve en analytische vlak als op het gebied van advisering en operationalisering een taak zal krijgen. Belangrijk is ook dat de nieuwe directeur, net als de directeuren van andere VN-agencies, de functie van Under Secretary General krijgt. Meer in het algemeen benadrukt de adviesgroep het belang van mainstreaming. Gender-gelijkheid, zegt zij, moet in alle gelederen van de Verenigde Naties met grote inzet worden nagestreefd.

Bij mijn rondgang langs de diverse organisaties bleek het voorstel van de adviesgroep een belangrijk en controversieel gespreksonderwerp. En natuurlijk waren er ook

persoonlijke belangen in het geding. Van de geplande opwaardering van de functie van SG Adviser tot Under Secretary General (USG) kon bijvoorbeeld de vertegenwoordigster van UNICEF het nut wel inzien; de coördinatie zou erdoor versterkt worden. Maar over de samenvoeging van drie instituties op uitvoerend niveau tot één nieuwe, hogerop in de organisatie, was zij veel minder positief. Eenzelfde mening verkondigden de Special Adviser to the SG on Gender en de directeur van DAW. Zij voelden meer voor een versterking - ook financieel - van UNIFEM, om regionaal meer effect te kunnen sorteren. UNIFEM zelf bleek er precies zo over te denken. Vertegenwoordigers van de organisatie weten haar achterblijvende resultaten aan een gebrek aan middelen, waardoor zij thans slechts in 15 landen met een eigen kantoor vertegenwoordigd kan zijn.

De meeste van mijn gesprekspartners vreesden vooral dat een nieuwe, opgetuigde institutie andere organisaties in de verleiding zou brengen hun activiteiten stop te zetten. Mainstreaming zou dan in gevaar kunnen komen. Sommige achtten het probleem van 'droogzwemmen' niet denkbeeldig, omdat, naar hun mening, het operationele niveau ontmanteld werd. De conclusie luidde dan ook, dat de bestaande organisaties juist versterkt moesten worden. Ook onze minister van ontwikkelingssamenwerking, Agnes van Ardenne, was het hier aanvankelijk mee eens. Maar in de loop van de discussie raakte zij ervan overtuigd dat het voorstel van de adviesgroep toch onverkort moest worden opgevolgd. Nederland heeft zich dan ook tot taak gerekend om 'andersdenkende' lidstaten van de G 77 over de streep te halen.

Het naar mijn mening meest lucide oordeel was afkomstig van Charlotte Bunch van het Center for Women's Global Leadership. Zij pleitte voor een zwaar opgetuigde institutie met een tweeledig takenpakket, waardoor beleid en uitvoering verenigd blijven. En zij eindigde met een tot de verbeelding sprekende conclusie: "don't separate global policy from the operational level. Don't separate the driver from the seat".

CONCLUSIE EN AANBEVELINGEN

Tot slot: was het zinvol en de moeite waard om als Vrouwenvertegenwoordiger drie weken lang aanwezig te zijn bij de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in New York? Ik kan deze vraag met een volmondig ja beantwoorden, en niet alleen vanuit mijn eigen gezichtspunt. Bij de voorbereiding van mijn Statement heb ik van vele kanten informatie en advies gekregen. Zodoende kon ik, toen de voorzitter van de Derde Commissie mij het woord verleende, de afgevaardigden van de lidstaten een collectief geluid laten horen. Ik kon de Verenigde Naties melden, dat het voor Nederlandse vrouwen van belang is dat vrouwen wereldwijd aan besluitvormingsprocessen op alle niveaus, zowel in de politiek als in het bedrijfsleven, kunnen deelnemen. “Political power and economic power go hand in hand” was de openingszin van mijn Statement. Ik stelde dat het tijd werd dat mannen en vrouwen hun onderlinge verschillen accepteren en dat zij zich gezamenlijk moeten inzetten voor een wereld waarin de gelijkwaardigheid van de seksen verzekerd is. ‘Samen-anders’ noemde ik deze aanpak, en in het kader hiervan deed ik een vijftal aanbevelingen:

1. Mannen en vrouwen moeten elkaar als bondgenoten beschouwen en zorgen voor een collectieve politieke wil om vrouwen aan besluitvormingsprocessen op alle niveaus te laten deelnemen. Door middel van investeringen in onderwijs kan armoede worden bestreden en kan een culturele omslag bevorderd worden.
2. Het is noodzakelijk dat vrouwen worden getraind om in de politiek en in het openbaar bestuur hun steentje bij te dragen.
3. Vrouwenorganisaties en vrouwelijk ondernemerschap moeten krachtig worden gestimuleerd. Mondiaal dienen vrouwen toegang te krijgen tot ICT, ter bevordering van de werkgelegenheid en om netwerken mogelijk te maken.
4. Streefcijfers van 30% m.b.t. vrouwelijk leiderschap dienen als het absolute minimum en zeker niet als maximum te worden beschouwd.
5. De Verenigde Naties moeten zelf het goede voorbeeld geven. In de top moeten meer vrouwen worden benoemd.

Maar niet alleen in de Derde Commissie, ook tijdens mijn vele gesprekken met invloedrijke functionarissen, binnen en buiten de VN, kon ik de opinie van de Nederlandse vrouw met betrekking tot de rechten van vrouwen voor het voetlicht brengen. Als vrouwenvertegenwoordiger was ik in de gelegenheid om voor een internationaal forum het verband tussen gender-ongelijkheid en armoede aan de kaak te stellen en aandacht te vragen voor een reeks van aanverwante onderwerpen, variërend van discriminatie tot geweld, van economische achterstand tot de noodzaak van educatie, en van beperkingen op het gebied van gezondheidszorg, landbouw en handel tot de voor- en nadelen van micro-kredieten.

Nederland is op vier lidstaten na de belangrijkste financier van de Verenigde Naties. Onze stem telt. En een van de mogelijkheden om deze stem te laten horen, is het instituut van de Vrouwenvertegenwoordiger. Om deze reden is het zinvol, dat dit instituut bestaat en dat het ondubbelzinnig in ere wordt gehouden.

BIJLAGE 1. Statement Vrouwenvertegenwoordiger 2006

Mr Chair,

Political power and economic power go hand in hand. A young entrepreneur from Europe, setting up her own catering business, summed it up eloquently after a business skills course: “knowledge is power, power is money, money means income and independence”.

Today I will share with you my thoughts on a new strategy for moving forward towards gender equality and equal participation in decision-making. I am convinced that as long as women are not fully included in decision-making at all levels – in politics and in business – discrimination against women will continue and we will not achieve the Millennium Development Goals.

Telling men to STOP being the boss and asking them kindly to MOVE OVER doesn't work. Women are not victims; they can be decision-makers and economic leaders in their own right. The time has come for men and women to connect and fight for gender equality hand in hand. In order to reach a deeper, more inclusive, value-driven democracy, we must acknowledge diversity and stand up together for equality.

Let me explain.

Mr Chair,

So far women's movements have invested most of their energy on what we in the Netherlands call the STOP IT strategies. Strategies aimed at halting the exploitation, discrimination, sexual violence and limitations that women face in their daily lives. But learning to be assertive and say no are not enough.

Recent decades have seen the rise of what you might call MOVE OVER strategies, as women try to ensure access to a fair share of budgets, education and health care. But this mainstreaming strategy is not enough. In practice it can obscure specific campaigns to advance the position of women.

So far, neither strategy has brought us to our goal of gender equality, because both focus too much on women as victims instead of actors. Men are expected to “stop” or “move over”. Instead, women should be decision-makers and economic leaders in their own right.

Today I am advocating a new strategy, which complements the STOP IT and MOVE OVER approaches. After listening to many women, I genuinely believe that a new movement is emerging. A movement based on acceptance of diversity and pluralism. We could call this strategy DIVERSE BUT TOGETHER.

This approach would focus on new ways of making connections between men and women and would link the women's movement to other social movements and campaigns. Taking responsibility for the world with everyone – men included – who wants to make that connection. In order to create a more inclusive, value-driven democracy where both women and men take part in decision-making processes at all levels. For gender equality to be attained, women need more knowledge, income, respect and self-esteem. These changes can only be sustained if men have a positive attitude towards this strategy.

The DIVERSE BUT TOGETHER strategy would have five main goals.

1. Men and women join together as allies and create a collective political will to enhance the participation of women in decision-making and accommodate women's commitment to diversity, pluralism and democracy. We must make serious investments in education to fight poverty and promote cultural change.
2. Political training at all levels and education in good governance. A good way to get things moving is to develop campaigns like WOMEN VOTE FOR WOMEN, which was promoted by women's organisations and the Dutch government. It has had excellent results as the target of one-third was reached in local elections.
3. Firm support for women's organisations and women entrepreneurs in recognition that women are the agents for development. Moreover, women need access to developments in the area of information and communication technology to create business and employment opportunities and to facilitate networking.
4. The minimum target – not the maximum target – for women's participation in leadership positions is one-third. Not only in politics and government where for example the far more balanced composition of parliaments in countries like Rwanda, South Africa and Costa Rica are good results of targeting, but also in economic institutions and boardrooms you need detailed and focussed targets. Consider also the impact of Norway's new rules for equal representation on company boards which also include sanctions. Setting targets can really make the difference.
5. And last but not least: the UN should be leading the way. Starting with gender equality in its own institutions and, very important, gender equality at the top. In this regard I would like to congratulate Her Excellency Haya Rashed al-Khalifa on her election as the new President of the General Assembly. The Dutch Women's Council looks also forward to a serious discussion about strengthening the UN gender architecture in order to give gender equality a higher priority in the UN agenda.

Mr. Chair,

I would like to conclude by saying that new efforts and strategies are needed to fuel the motor of the UN, to accommodate men's and women's commitment to diversity, pluralism and democracy. The Millennium Goals must be reached and I therefore hope that today all of us here in this room, men and women alike, will stand up for gender equality and for equal participation of women in decision-making processes, in both the political and economic arenas.

Diverse but together: let's stand up for equality!

Thank you.

BIJLAGE 2. Werkzaamheden voor, tijdens en na afloop van de AVVN

Mijn Statement ‘*Gender-gelijkheid: wapen tegen armoede*’ kwam tot stand met hulp van

- Commissie Internationaal en Subcommissie Verenigde Naties van de NVR

Consultaties

- Vrouwenvertegenwoordigers: Annelies Pierrot, Ine van Hoorn en Mathilde van den Brink,
- VVAO: Jans Gremmée, lid en oud bestuurslid Nederlandse Vereniging Verenigde Naties (NVVN)
- Soroptimist Int. Nederland: Tonny Filedt Kok, Unie Presidente
- Vrouwenbelangen: Lyda Verstegen, voorzitter en leden van de commissie VN Anje Wiersinga en Joke Sebus (vertegenwoordigers International Alliance of Women)
- Oxfam/Novib: Saskia Borren, directeur en Jeanette Kloosterman, gender and diversity policy advisor
- ICCO: Margot Klute, beleidsmedewerker en gender adviseur
- E-quality: Inez Orobio de Castro, senior beleidsmedewerker
- European Economic and Social Committee: Tom Etty, lid namens het FNV
- Jantine Olbersma, docent Universiteit van Leiden en lid van de EESC
- Patricia B. Caffrey, International Center for Research on Women (Washington)

Literatuur

Diverse publicaties van de VN, de Europese Unie en het Ministerie van Ontwikkelingssamenwerking, waaronder het Rapport van de Expert Group Meeting (rapporteur Amy Mazur) ‘*Equal Participation of Women and Men in Decision-Making Processes, with Particular Emphasis on Political Participation and Leadership*’ (Addis-Ababa October 2005 - www.un.org/womenwatch/daw); Social Watch Report 2005: *Roars and Whispers. Gender and poverty: Promises vs. Action; Optional Protocol to the Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women (CEDAW)* en Devaki Jain: *Women, Development and the UN*. New York, 2006.

Ministeries

- Buitenlandse Zaken: Renilde Weiffenbach, directeur afdeling VN en sociale zaken; Simone Filippini, hoofd afdeling Gender, Seksuele en Reproductieve Gezondheid en Rechten; Marianne Peters, senior beleidsmedewerker, afd. Gender en Reproductieve Rechten en Rogier Verstraete, beleidsadviseur VN fondsen
- Sociale Zaken: Petra van Leeuwen
- Permanente Vertegenwoordiging New York: Frank Majoor, ambassadeur bij de VN; Jeroen Steeghs, hoofd afdeling economische en sociale zaken; Mira Woldberg, eerste secretaris, afdeling economische en sociale zaken; e.a

Ter afronding:

- Debriefing BUZA: Nathalie Lintveld, hoofd afdeling VN fondsen en sociale zaken en Loes van den Elzen, beleidsmedewerker directie VN
- Verslag tijdens de Algemene Ledenvergadering van de NVR en de ACI
- Verslagen in ‘de Nederlandse Soroptimist’
- Dagboek op de sites van Emancipatie.nl, NVR, Soroptimist.int. en de VVAO
- Artikel in *de Telegraaf* (11 oktober 2006)
- Artikel in *Zijwind* (maart 2006)

Activiteiten in New York, 61ste Zitting van de AVVN, 3 – 24 oktober 2006:**Aanwezigheid bij diverse debatten van de Algemene Vergadering, de Derde Commissie en de Veiligheidsraad****Gesprekken en ontmoetingen,:**

- Permanente Vertegenwoordiging van Nederland bij de VN: Frank Majoor, ambassadeur; diverse briefings van medewerkers
- United Nations Executive Office of the Secretary General: Sally Burnheim, medewerker van ms. Nana Annan
- OCHA: Kate Burns, senior advisor
- Ambassadeur Riyad H. Mansour, Permanent Observer Palestinian Mission
- UNDP: Ad Melkert, Onder Secretaris Generaal
- Ambassadeur Dan Gillerman, Permanente Vertegenwoordiger Israel
- Ambassadeur Alexandra Papadopoulou, Permanente Vertegenwoordiger Griekenland en lid van de Veiligheidsraad
- UNFPA: Antonie de Jong, hoofd afdeling Fondsenwerving, Harumi Kodama, Dia Timmermans, Marlou den Hollander, Saskia Schellekens en anderen
- Ambassadeur Johannes Landman, Permanente Vertegenwoordiger van het Koninkrijk der Nederlanden bij de Conferentie voor Ontwapening in Geneve
- DESA/DAW: Christine Brautigam, hoofd Women’s Rights Section
- Equality Now: Bethany Hurley, vice voorzitter en Amanca Sullivan, director Women’s Action Network
- Division for the Advancement of Women (DAW): Carolyn Hannan, directeur
- OSAGI: Rachel N. Mayanja, Assistent Secretary General and Special Adviser on Gender Issues and Advancement of Women
- UNIFEM: Joanne Sandler, Deputy Director for Programmes e.a.
- Republikeinse Partij: Gail Hilson, kandidaat voor de Senaat
- Democratische Partij: Betsy Ball, assistent van Christine Quin, first Speaker NY City Council
- Caroline McAskie, Ass. Secretary General for Peacebuilding Support Office (tijdens rondetafel discussie “*Women’s Roles in Peace Consolidation*” bij de Canadese Missie)

- UNDP: K.Scott Hubli, beleidsmedewerker Democratic Governance Group
- UNDP: Bharati Silawal en Hannie Meesters, Gender Focal Point
- UNICEF: Noreen Khan en Karin Hulshof, director Programme Funding Office
- Amnesty International: Yvonne Terlingen
- NGO Committee on the Status of Women (CSW): Jacky Shapiro, voorzitter, en Leslie Wright e.a.
- Centre for Women's Global Leadership: Charlotte Bunch, executive director
- European Women's Lobby: Cecile Greboval, policy coordinator

Mijn dagboek, '*Onze vrouw in New York*', geschreven voor www.emancipatie.nl onder redactie van Carien Evenhuis, is overgenomen op de sites van de NVR, Soroptimist Int. en VVAO: www.nederlandsevrouwenraad.nl, www.soroptimist.nl en www.vvao.nl

BIJLAGE 3. Begrippenlijst

AVVN: Algemene Vergadering van de Verenigde Naties

AWID: Association for Women's Rights in Development
www.AWID.org

Beijing Verklaring: Verklaring aangenomen op Algemene Vergadering van de deelnemende landen aan de VN Vrouwenconferentie in Beijing in 1995.

Beijing Platform voor Actie: Wereldwijd actieplan ter bevordering van de gelijkheid en empowerment van vrouwen. Ook wel kortweg Beijing genoemd. Vervolgdocumenten heten Beijing +5 en Beijing +10 (als in respectievelijk vijf en tien jaar later).
www.beijingandbeyond.org

CONGO: Conferentie van NGO's bij de VN
<http://www.ngocongo.org/>

CEDAW: Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women. VN-document uit 1979 met een agenda en een actieplan om discriminatie van vrouwen tegen te gaan.
www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/

CSW: Commission on the Status of Women. De CSW is een van de 9 commissies van de Economische en Sociale Raad van de VN
<http://www.ngocongo.org/ngosubs/stwomny.htm>

DAW: Division for the advancement of Women. VN-secretariaat dat zich inzet voor de implementatie van VN-afspraken gericht op de empowerment en gelijkheid van vrouwen.
www.un.org/womenwatch/daw

DESA: UN Department of Economic and Social Affairs
www.un.org/esa/desa/

ECOSOC: Economic and Social Council of the UN
www.un.org/docs/ecosoc/

EESC: European Economic and Social Committee, officieel adviesorgaan van de Raad, de Commissie en het Parlement. Samengesteld uit vertegenwoordigers van verschillende economische en sociale geledingen van de georganiseerde civiele samenleving, werkgevers, werknemers e.a.
www.eesc.europa.eu/

Gendermainstreaming: Beleid gericht op een evenwichtige vertegenwoordiging van vrouwen op alle niveau's in de maatschappij. Ook binnen de VN officieel beleid

G77: groep van 77 ontwikkelingslanden opgericht in 1964 op het einde van de eerste UNCTAD conferentie

INSTRAW: United Nations International Research and Training Institute for the Advancement of Women.

<http://www.un-instraw.org/>

MDG's: Millennium Development Goals (Millenniumdoelen). VN-afspraken om voor 2015 de belangrijkste wereldproblemen op het gebied van armoede en ongelijkheid op te lossen. De afspraken zijn omgezet in acht doelen. Het derde doel stelt expliciet dat mannen en vrouwen gelijkwaardig moeten zijn.

www.un.org/millenniumgoals/

NGO: Non-governmental organisation. Bij de CSW zijn de meeste NGO's vrouwenorganisaties.

NGO CSW: de vrouwenorganisatie in New York die de organisatie van alle activiteiten voor deelnemende NGO's aan de CSW en andere wereldconferenties op zich neemt. Deze NGO heeft als doelstelling de dialoog te bevorderen over de onderwerpen die bij de VN op het gebied van gender aan de orde zijn.

www.ngocswny.org

NVR: Nederlandse Vrouwen Raad. De NVR is een koepelorganisatie van 45 vrouwenorganisaties in Nederland. De NVR heeft sinds het begin van de CSW in 1946 het recht de Vrouwenvertegenwoordiger in de Koninkrijksdelegatie naar de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties aan te wijzen.

www.de-nvr.nl

OCHA: Office for the Coordination of Humanitarian Affairs.

www.ochaonline.un.org/gender

OHCHR: Office of the High Commissioner for Human Rights

www.unhchr.ch/

ODA: Official Development Assistance

OSAGI: Office of the Special Advisor on Gender Issues. Onderdeel van the Department of Economic and Social Affairs.(DESA)

www.un.org/osaqi/

S.G.: Secretary General

Kofi Annan: Secretaris Generaal van de Verenigde Naties (1996-2006)

Ban Ki-moon: Secretaris Generaal van de Verenigde Naties per januari 2007

UNICEF: United Nations Children's Fund,

www.unicef.org

UNDP: United Nations Development Programme: Publiceert elk jaar the Annual Human Development Report

www.undp.org/gender/

UNFPA: United Nations Population Fund.

www.unfpa.org

UNIFEM: United Nations Development Fund for Women. Fonds ter bevordering van vernieuwende initiatieven op het gebied van empowerment en emancipatie van vrouwen.

<http://www.unifem.org>

Vrouwenvertegenwoordiger: Afgevaardigde namens de Nederlandse vrouwen in de koninkrijksdelegatie naar de jaarlijkse AVVN.

WHO: World Health Organization

www.who.int/

‘Let’s stand up for equality’, de oproep waarmee ik mijn Statement besluit, is een verwijzing naar de speelse en ambitieuze campagne *STAND UP* van UNCTAD die half oktober, tijdens de 61ste zitting van de AVVN, gedurende 24 uur plaatsvond. Met hun mondiale oproep om letterlijk, dus ook fysiek, ‘op te staan’ - tegen armoede en vóór het behalen van de Millennium Doelen - deden de initiatiefnemers een poging een record te vestigen en daarmee het Guinness Book of Records te halen.

Marieke Sanders-ten Holte was Vrouwenvertegenwoordiger in de Koninkrijksdelegatie naar de 61ste Algemene Vergadering van de Verenigde Naties. Zij is oud lid van het Europees Parlement en oud lid van Provinciale Staten van Noord-Holland. Voorts was zij directeur van Stichting Lezen en conrector van het Coornhert Lyceum te Haarlem. Op dit moment is zij o.a. lid van de Commissie van Experts van de Kaderwet Minderheden en van de Commissie ter handhaving van het Handvest voor Minderheidstalen bij de Raad van Europa, Voorzitter Stichting Reprorecht en Honorair Consul van Botswana.

TEKST

Marieke Sanders-ten Holte
Zwarteweg 1
2111 AJ Aerdenhout
Tel. 023-5243965
mariekesanders@wxs.nl

EINDREDACTIE en OPMAAK

Marie Anne Coebergh-van der Marck

EEN UITGAVE VAN DE NEDERLANDSE VROUWENRAAD

Benoordenhoudseweg 23
2596 BA Den Haag
Tel. 070-3469304
www.nederlandsevrouwenraad.nl

Afbeelding titelpagina

Her Excellency Haya Rashed Al-Khalifa, de nieuwe Presidente van de AVVN in actie

(foto Marieke Sanders, oktober 2006)